

USTAD YANAN OCAQDA

Əli Rza XƏLƏFLİ

ŞAIR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATIRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

Ustadın ruhu qarşısında borcumu uzun illər boyu sözə çevirib, varlığıma yığır-dım. Düşüncələr məni heç vaxt tərk etməirdi. Ayrı-ayrı zamanlarda kitablarımda yer almış dörlüklərimdə ustadın ruhu ilə qovuşmağım duyulurdu. Ancaq bu məni qane etməirdi. Əsaslı bir dönüş, bir ədəbi sarsıntı, ustadın aləminə daxil olmaq üçün heyrot açarını axtarırdım. Bu açar prof. Qəzənfər Paşayevin "Hüseyn Kürdoğlu-nun poetik dünyası" (2017) monoqrafiyası oldu. Müəllif kitabımı avtoqraflla mənə sürücü Nəsimidən göndərmişdi. Nəsimi də öz səliqəsinə və tərbiyəsinə uyğun davranaraq kitabı qoyub getməmiş, məni gözləmiş və şəxsi əmanətini özüme çatdırmışdı. Təbii ki, əvvəlcə avtoqrafı oxudum: "Ömrünü ədəbiyyatımıza həsr edən şair-alim Əli Rza Xələfliyə ən xoş arzularla; müəllifdən. Bakı, 25.01.2017". (Avtoqrafın yazıldığı tarixlə müqayisədə kitab gec çatmışdı). Sonra da ön sözün axarında kitaba doğru yeridim. Göz-lərimlə... düşüncələrlə... Oxuduqca əziyyət çəkirdim. Məxsusi olaraq heç nəyi mütləq yadda saxlamaq təkidim də yox idi. Ancaq gördüm ki, bir nəfəsə oxudu-ğum kitabı əzbər olaraq yadda saxlamış-şam. Elə iki gün sonra 11 mart günündə - kitabın təqdimat mərasimində artıq yeni - "Ayrılıq" əsərimin ilk fəsilini yazmışdım və həmin yığıncaqda da oxudum.

Və artıq illər ərzində axtardığım açar mənim ruhumda idi.

Bir çoxları üçün kitaba yazılan redaktor sözü, yaxud rəyçi mülahizələri ola bilsin, o qədər də əhəmiyyət kəsb etməsin. Professor Qəzənfər Paşayevin əsərini və ümumilikdə Hüseyn Kürdoğlu obrazını yenidən qavramığımda akademik İsa Həbibbəylinin geniş və aydın perspektivə kimi qavranılan ön sözünün və rəyçi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səfurə Quliyevanın qeydlərinin də rolu az olmadi.

Hüseyn Kürdoğlu ədəbiyyata gətirən mühtin nəzəri mahiyyətini, ictimai psixoloji köklərini akademik İsa Həbibbəyli ədəbiyyat doğması - cəfakəsi olaraq kitaba yazdığı "On söz" də - "Ədəbiyyatı-nsılıqda faydalı örnək" adlı sanballı məqaləsində dərin təhlilləri ilə yazıya gətirmişdir. Hüseyn Kürdoğlunun ədəbiyyatımızdakı yerini dəqiq təsvir etmək və qavramaq üçün akademik qeydlərinin böyük əhəmiyyəti var. Akademik İsa Həbibbəyli məsələyə çox əhatəli və dərin-dən yanaşma ilə yazır: "Ədəbiyyata XX əsrin əllinci illərində gələn və "öz ömrünü dəmadəm sözə verən" Hüseyn Kürdoğ-lunun zəngin və çoxcahatlı yaradıcılığı da Azərbaycan ədəbiyyatında gedən həmin proseslərin işığında meydana çıxmışdır. Əslində, Hüseyn Kürdoğlu və onun mənsub olduğu nəsil Azərbaycan "altmışıncıları"nın əvvəli idi. Lakin bədii nəsr-lə müqayisədə feirdə, xüsusən heca vəznli poeziyada "göydən yera enmə" prosesi bir qədər çətin gedirdi. Çünki heca vəznli şeiri yüksək romantik zirvəyə qaldırmaq xalq şairi Səməd Vurğunun qaynar poetik nəfəsi halda qulaqlardan getməmişdi və bu şeir günəşinin təsirindən tamamilə ayrılmaq asan məsələ deyildi. Tasdiqi deyildir ki, poeziyada Azərbaycan altmışıncılarını daha çox sarbast şeir yazanlar təmsil edirdilər". Bu qənaətlərə akademik yox yerdən gəlməmişdir. Bunun üçün görkəmli alim Azərbaycan poeziyasının ötən əsrin 50-ci illərindən üzə bərki mərhələsini çox diqqətlə nəzərdən keçir-miş, yeni formalı poetik ömüklərinin ədəbi mühitimizə daxil olma səbəblərini araşdırmışdır. Göründüyü kimi bu dövrə mövcud ənənəni yaşatmağın əsas çətinliyi oturmuş formada fəth olunmuş zirvəni ötüb keçmək idi. Əlbəttə, bu da hər poetik nəfəsə nəsis ola bilməzdi. Bunun üçün Tanrısal poetik ilham, özüne sarsılmaz

Burda «sarı» sözünün «ötrü» mənə-sində (qoşma) olduğunu, yeni «yurddan ötrü» mənəsində olduğunu izah etməyə də razılaşmadı. Çünki «sevər» mahiyyəti onu ovsunlamışdı. «Ədəbi estafetlərdə» kitabında da öz fikrində qaldığını təsdiq etmiş, yazısında həmin məqamı bildiyi kimi saxlamışdı. Professor hansı kitabına redaktor olubsa, çox diqqətlə bütün kitabı - əvvəldən axırıca məsuliyyətlə oxuyub.

Nəhayət, oxudan sonra iki ayrı-ayrı cavab verib: biri rəsmi, yeni yazdığı «On söz»lə. Biri də qeyri-rəsmi məktubla. Məktubun təxmini məzmunu belədir: «Əli Rza, oxudum, ancaq kitabda qeyd etdiyim yerləri düzəltməyə gücün çatar. Ona görə də nəqşən kimi qeyd etmədim. Çalış göstərilmələri düzəlt». Əlbəttə, bu məktub mənim üçün iş açıb. Özü də yaxşı iş açıb. Faydasını da görmüşəm.

Söz yox ki, professor Qəzənfər Paşayevi məni ilk dəfə bir oxucu kimi sevmişəm. Zaman keçdikcə bir ədəbiyyat adamı kimi qavramışam. Vaxt gəlib ki, onu öyrənmə-öyrənmə tanımağa çalışıb, dəyər vermək istəmişəm. Burada bir xatirəni yazmaya bilmərəm: Mən Yazıçılar Birli-yində Beynəlxalq Resul Rza Fondunun Beynəlxalq Resul Rza mükafatını alanda yaxşı bir çıxış elədim və sevindiyimi də bildirdim. «Ədəbiyyat qəzeti»ndən olan bir «dostum» çıxanda məndə dedi ki: - Elə sevinirsiniz ki, elə bil Dövlət Mükafatı almısın. Dedim: - Bu daha üstündür, çünki bu mükafatı mənə akademik Bəkir Nəbiyev, professor Qəzənfər Paşayev, Əbdüllatif Bəndəroğlu ilə bir sırada veriblər. Acı da olsa deyirəm: "Ədəbiyyat qəze-ti"ndə gedən xəbərdə mənim adım çıxıl-mış, çıxışımın üstündən sükuatla keçilmişdi. Bu "dostumun" xidməti idi.

Qəzənfər Paşayevin yeni kitabında atalar sözü mənziləsində bir fikrə rast gəldim: «Ata oğluna paxıllıq etməz». Bu gün Qəzənfər müəllimin cəmiyyətdə, insanlara bu qədər geniş, səmimi, doğma münasibətinin açarı da həmin fikirdədir. Yəni bu gün artıq o, böyük hərfli yazıçısı Ata mənzilə-sindədir. Bu gün o, cəmiyyət üçün, ədəbi mühitimiz üçün atalıq missiyası daşıyır. Ata təkəmə elə pul dağarcığı deyil. Ata, həm də cəxilmazlıqda yol göstərən, çətinliyi sözü, məsləhəti ilə əsas ələyandır. Mənim atam Zal Əziz oğlu deyirdi: «Məsləhətə xəyanət yoxdur».

Bu gün çoxları deyir ki, Qəzənfər Paşayev sevilən adamdır. Bunun bir özü-lü də onun məsləhətə axırıca dürüstlüyü, düziyü ilə bağlıdır. Şair Vaqif Böhmənli Q.Paşayevin «Fotodastan» kitabına «On söz»-də çox sarıstə nəticəyə gəlir: «...heç bir fotoalbom, yaxud onun haqqında yazıl-mış monoqrafiya Qəzənfər Paşayevi onun özünün yaratdığı kitablar qədər ifadə etməz! Yəni də təkrar edirik: O, kitab-adamdır, kitab adamıdır. Ömrünü kitablara çevirməyi bacaran səxsiyyətdir. ...çünki Qəzənfər Paşayev şəxsiyyətinə və yarat-dığı irsə dəyər verməmə mümkün deyil. Kərküklü yazdığı Mövlud Taha Qayaçı demiş, onu sevməmək olmur!»

inam, sənətə fədakarlıqla bağlanan sənət-karın hədsiz zəhmətə qatlaşma gücü olmalı idi. Professor Qəzənfər Paşayev şair Hüseyn Kürdoğlunun təbiətində bu keyfiyyətləri nəinki görür, eləcə də şairin yaradıcılığını görürən və görünməyən rəflərdən təhlilə çəkir və hətta şairi öyrənməyən oxucunu belə onun poetik qüdrətinə inandırır. "Dörlük tarixində era yaradan şair". "Zəmanəmizin bayatı ustası", "Təcnislər", "Şairin gəraylı dün-yası", "Təsniflər", "Hüseyn Kürdoğlunun ağılları", "Rübailər" və s. kimi sərlövhələr tədqiqatçının gördüyü işin məzmununu tam dolğunluqla göstərdiyi kimi həm də şairin qələm apardığı sahələrdə ustadlıq gücü də əks olunur. Demək sənətkar yaradıcılığı ilə göstərir ki, artıq məlum olan, köhnəlmiş hesab olunan forma böyük, yaşarı sənət ömükləri yaratmağa mane ola bilmir. Akademik İsa Həbibbəyli sözünə davam edərək yazır: "Hüseyn Kür-doğlu və onun təmsil etdiyi ədəbi nəsil isə vəznli dəyişməyərək şeiri insanın həyatı və mənaşuyatına yaxınlaşdırmaq vəzifəsini həyata keçirirdilər. Bu ədəbi nəslin şeirində tərənnümdən gələn romantik əlamətlər müəyyən səviyyədə davam etməklə bərabər, həyatın və insanın nəbz döyünən duyğu və düşüncələrdə öz əksini tapmışdır. Hüseyn Kürdoğlunun "Həyat ağacı" qis-mindən olan çoxsaylı şeirləri artıq poeziyada da gerçəkliyin müdriklik səviy-əsində tərənnüminün oturuşduğunu gös-tərir. Bu məqamda Hüseyn Kürdoğlunun şair xeyali cəmiyyətdəki ideoloji mühtidən deyil, folklorları, klassik ədəbi ənənə-lərdən və həyatın dərsələrindən ilham almışdır. Bu mənada Hüseyn Kürdoğlunun "Həyat ağacı" şeiri XX əsrin altmışıncı il-lərdən sonrakı poeziya ağacının real mənzərəsinə dolğun şəkildə mənalandırır:

Bərdür, ucadır həyat ağacı,
Bəhəri həm şirin, həm də ki, acı.
Dürməb çıxırıq, ucalırıq biz,
Başına çatmamızı qocalırıq biz.
Ordan xəyal kimi düşürük bir-bir,
Ağacın dibində ölüm müntəzir,
Göydə tutur bizi, gömür torpağa,
Təzə gələnlərsə çıxır budğa.
Bu cür ülfətdədir ölümlə həyat,
Ağacın başına çıxan yox hevhət.

Bütün bunlara görə də XX əsrin ikinci yarısı Azərbaycan poeziyasında Məmməd Araz şeirinə mənsub poetik təmayül geniş-ləndi. Vəzn və üslub etibarilə bir-birlərinə çox yaxın olan bu şairlər xalq ədəbiyyatı qaynaqlarından həyata doğru münasibət-lərində fərqli yanaşmaları ilə fərdiləş-mişdir. Hüseyn Kürdoğlu həm folklorları və klassik ədəbi ənənədən yaradıcı istifadə etməklə, həm də müasir həyatə mətləbləri mövcud amplituda ifadə etmək istedadı ilə özünəməxsusluq qazanmışdır".

Akademik fikir, mülahizə və düşün-cələri o qədər aydın və montajdır ki, az qala əlavə hansısa müdaxiləyə yer qalmır - qənaətinə gəlirsən. Hər halda bəzi aydınlaşdırıcı məqamları göstərmək də yerinə düşərdi. Akademik də, elə monoqrafiya müəllifi professor Q.Paşayev də yerli gəldikcə Hüseyn Kürdoğlu poeziyasının romantik vəsütindən söz açıq, onun romantikasının qanadlı məqamları haqqında danışılır. Bütün bunlara bax-mayaraq biz Kürdoğlunu realist sənətkar kimi qavrayırıq, onun səmədan çox yərə bağlı olduğunu deyirik. Həyatı detallar, həyatda gördükləri, real müşahidələr onun üçün əsas bazadır. Bu, bəlkə də, onun daha çox tədqiqatçılıq, mənsub olduğu etnosun tarixi taleyi ilə bağlı araşdır-maları, daim tarixi həqiqətlərə bir keşikçi missiyasını qorumaq uğrunda mübarizələri ilə bağlıdır. Məhəbbətində sədiq və sabitqədəm olması ("Şairin əbadi məhəbb-əti"), eyni vaxtda üç istiqamətdə ("Şair, alim, tərçüməçi") yaradıcılıq fəaliyyəti, elmi axtarışlarda ("Elmi axtarış yolla-

rında", "Folklorşünaslıq fəaliyyəti") keçən ömrü onu hər an min tellərlə həyatə, elmi ədəbi mühitə, bir də tarixə bağ-lamışdır. Beləliklə, həmişə həyatın özündə olmuş, poeziyasında da həyatı nəfəslə qidalanmışdır.

Hər halda şairin poeziyasının orijinal-lığını təmin edən əsas amillər akademik İsa Həbibbəyli daha məntiqi əsaslarla şərh edir: "Hüseyn Kürdoğlunun yaradıcılığında roman-tika, didaktika, patetika, lirika və gerçəklik üzvi bir sistem halında cəmlənmişdir. Bu keyfiyyətlər şairin şeirlərinin və poemala-rının orijinallığını təmin etmişdir. Bütün bun-lara görə ki, Azərbaycan altmışıncılarının "proloqu" kimi meydana çıxan bu ədəbi nəsil əslində yetmiş-səksəninci illər poeziyasında lirizmi bəlli bir səviyyədə yaşadıq saxlamaqla şeirin vətəndaşlıq ruhunun qüvvətlənməsinə güclü təsir göstərmişlər.

Hüseyn Kürdoğlunun və onun ədəbi nəslinin yaradıcılığında həyatın adilliklərindən çox milli ideyalar, vətəndaşlıq mövqeyi, ta-leyüklü məsələlər öz əksini tapmışdır. Bu tipli şeir poeziyada ictimai motivlərə lirikanın arasında yaşayub tarixi yolu davam et-dirmiş, ədəbiyyat tariximizdə izlər salmış, cəmiyyətin irəlivi doğru inkişafına xidmət göstərmişdir. Fikirimizcə, Hüseyn Kürdoğlu ictimai idealların tərənnümü ilə lirika arası-nda yarandıq inkişaf edən Azərbaycan şeirinin görkəmi nümayəndələrindən biridir". (Q.Paşayev. "H.Kürdoğlunun poetik dün-yası" kitabına akademik İsa Həbibbəylinin "On söz"ündən) Müəllif çox dəyərli nəzəri məqaləsində ədəbiyyat tarixçiliyi ilə nəzəri istiqamətin bir-birini tamamlamasına da xü-susi əhəmiyyət verir və bu yəndən profes-sor Q.Paşayevin əsərini də yüksək dəyərləndirir.

Hüseyn Kürdoğlu əsasən Azərbaycan poeziyasının klassik ənənələrini davam etdirmiş, bu özlü üzərində bir şair-müfəkkiri kimi böyümüş və kamala yetmiş-dir. Xüsusilə, çətin hesab olunan formaları dilin ülgüsünə xüsusi bacarıq və istedadla çəkmişdir. Bu da oxucu ilə ədəbi fakt arası-nda ayrıca bir cazibə sahəsi yaradır, oxu-cunu diqqətinə vadar edir, inlayici və oxucu, eləcə də müəllif üçbucağı arasında mübahisə, polemika doğurur. Hüseyn Kür-doğlu cinas qafiyələr işlətməkdə mahirdir. Cinaslara da öz növbəsində təcnisi klassik şeir forması kimi qoruyub saxlayır. Söz-sənət adamları bu formaları həmişə sənətkar-lığın sınaq meydanı bilmişdir.

Professor Qəzənfər Paşayev şairin hünə-rinin nəyə qadir olduğunu göstərmək üçün Xəstə Qasım istinad edir:

Xəstə Qasım sözün yetir tamama,
Gün doğan, gün batan gəlsin salama,
Nə alim işidi, nə də ildüma
Təcnis meydanının öz hünəri var.
Və bundan sonra da professor doğru olaraq qeyd edir ki, Hüseyn Kürdoğlu yaradıcılığın böyük bir qolunu heyrotəmiz gücü və zənginliyi ilə seçilən bayatılar və təcnislər təşkil edir. Və ixtisarla da olsa kam-il bir nümunəni yada salır:

Ünüm arşə çıxdı, bəlkə bu könlüm,
Hicran yuxusundan o yana dedim
Yazışsan dedilər, giley yaz ona,
Aşıqam, qıymaram o yana, dedim.

Kim deyir, hasradan ah çəkən doyar,
Ah çəkirdən də yar, ah çəkən də yar.
Eyişdim səsinə ah çəkəndə yar,
Küləklər əməsin o yana, dedim.

Şirin təcnisinin ağa bəndini,
Qonzaşı bağrımlı o yana dedim...
...Hüseyn, iqbaltın başa vuruldu,
Urşun göynədi, oy, ana!.. dedim.
Hüseyn Kürdoğlu təcnisində forma ilə məzmunun həqiqətən vahdət daşması onun lirikasının yaradılığın təmin edən əsas şərtlərdəndir. Bu yanaşma ilə rübai janrında da Hüseyn Kürdoğlu yaradıcılığında necə önəmli yer tutduğunu qeyd edə bilərik. Azərbaycan klassik ədəbiyyatı rübai çəmənzandır. Onun ən gözəl güllərini qüdrətli sənətkarlarımız çoxdan yaratmışlar.

(Övvəli 8-ci səhifədə)

Professor Qəzənfər Paşayev türkdilli poeziyada rübainin geniş yayılmış bir janr olduğunu diqqətə cəlb edir. Və bu zaman istər-istəməz biz Nəsiminin, Füzulinin, Xətəinin, Qazi Bəhrəoğlunun... Mir Həməzə Əfəndi Seyid Nigarinin, Seyid Əzimin... rübailərini xeyalımızdan bir-bir keçirik. Və bu janrın necə möhtəşəm bir yol keçdiyini təsvürümüzə canlandıra bilirik. Hüseyin Kürdoğlu yaradıcılığına böyük şövlət monografiyası həsr etmiş Q.Paşayev onun rübailərini ələmələrinə həssas bir səyahətə qədəm qoyur. Bu ecazkar ələmələrin gözəl çəkişlərinin ətrinə oxucusunu qonaq edir.

Elə əvvəldə soləfi Qasım Qasımzadənin düşüncələrini də yada salırıq: "Şərq poeziyasında geniş yayılıb şöhrət tapmış rübai-dördlük forması zamanın minillik sınağından keçmiş şeir şkillərindən biridir. Bu forma öz təsvirini, təsir gücünü ləyaqətlə qoruyub hiş etməkdədir. Xəyyam, Məhsəti poeziyası bu sahədə ələ sığdıran aydın və qocalmamış ədəbi-irs qoymuşdur ki, hər şeir rübaiyat ələmələrinə yaxınlaşmağa cürət etməmişdir. Çünki rübai şairdən dərin zəka, sözə son dərəcə qənaət, fikrə son dərəcə genişlik vermək bacarığı tələb edir; müdriqlik, fəlsəfi ümumiləşdirmə qabiliyyəti, klassik və folklor ədəblərindən yaradıcılıqla istifadə mədəniyyəti tələb edir". Ümumiyyətlə, Q.Paşayevin tədqiqatında sözə məsulyyətlə yanaşmadan başqa bir həssas münasibət də diqqətə cəlb edir. Rübailərin insan və dünya, təbiət və cəmiyyət, kədər və sevinc, bir sözlə, ağ və qara arasındakı sonsuz rənglər ələməni bir güzgü kimi görür, onun hər cizgisini həssaslıqla təhlil süz-göcündən keçirir. Hüseyin Kürdoğlu da ustadlarının yolunu şəriflə davam etdirmiş və gözəl rübai nümunələri yaratmışdır.

Dərd imiş, od imiş, qor imiş dünya,
İlanlı, çayanlı qor imiş dünya,
Yamanı tez görür yaxşı nəzərlər,
Yaxşını görməyə kor imiş dünya.

Bir dünya qursan da axırda təksən,
Dağlıq dumanın, otan kilsəksən,
Dünyadan köçməyin dərdini çəkmə,
Dünyada qalmıqın dərdini çək sən.

Bu yanaşmaları, zəngin və şirin təhlilləri, maraqlı və məzmunlu mülahizə və düşüncələri ilə professor sözün həqiqi mənasında cazibə əhatəsində cazibə yaradır. Rəyçi S.Quliyevanın dediyi kimi, öz oxucularını da diqqətə cəlb edir.

Rəyçi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səfərə Quliyeva monografiyası H.Kürdoğlu yaradıcılığına əbədî abidə adlandırdı və həmin adla yazdığı - "Əbədî abidə" məqaləsində deyir: "İstedadlı insanların yaratdıqları əsərlər təbiətin əsrarəngiz gözəlliklərinə bənzər. Dərnliliklərinə yaqif olduqca məftunluğun daha artır, daha çox heyranlırsən. Ona da yetişmək istəyi, duymaq qabiliyyəti, dəyər vermək zövqü gərək.

Bədii söz sənətkarlarına həsr edilmiş tədqiqat əsərlərində dəyərlandırmək zövqünün nə qədər mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyinin dəfərlə şahidi olmuşuq. Bəzən haqiqətən dühəli qüdrəti ilə yaradılan əsərlərdən ələ duyğusuz, ürəksiz təhlil ştampları ilə arasıdırma aparılır, fikir söyləyir ki, həmin tədqiqat işinə də, onun obyektinə də marağın azalır, əvvəllər rəğbət bəslədiyin o sənət mədəniyyətinə təkrar yolunu salmağa meylənmirsən. Etiraf edək ki, "Bu gün çox gözəl görünürsən" komplimenti müqabilində "Səğ ol, sənin o gözəl gözlərinə ələ görünürəm" cavabındakı "gözəl gözlər" ifadəsindəki "gözəl" təyində cəhədasayacağı çox mənalı cəmlənib və onun "gözlər"ə deyil, əslində gözəl qəlbə, ürəyə aid olması şübhəsizdir.

Professor Qəzənfər Paşayevin görkəmli şeir Hüseyin Kürdoğluya həsr etdiyi monografiyası oxuyarkən özün də hiss etmədən onun həmsöhbətinə çevrilirsən və poeziyanın əsrarəngiz gözəlliklərindən heyranlıqla danışan müsahibinin "gözəl gözlərinin" işığında duyduqların qəlbini rəqabətə gətirir". (Q.Paşayev "H.Kürdoğlunun poetik dünyası" əsərinə Səfərə Quliyevanın rəyindən).

Qəzənfər Paşayev tədqiqat əsərində Hüseyin Kürdoğlu yaradıcılığının bir maraqlı və ilk dəfə araşdırılan sahəsi də oxucu diqqətindən kənarə qalmır. Professor "Hüseyin Kürdoğlu poeziyası və unudulmuş olan janrlar" başlığı altında şairin həvclərinə, sa-

tirik və yumorlu poetik örnöklərinə münasibət bildirərək yazır ki, "şairin həcv və satirik şeirlərində insanı məhv yox, islah etmək bir problem kimi ortaya qoyulur".

Hüseyin Kürdoğlunun satira və həvclərində kəskin münasibət islah tələbi qoyarsa, yumorlu şeirlərində dostanə münasibətlə insan təbiiyyətinə kəskinliklər təqdim edilir. Professor Q.Paşayev özünə xas səmiyyətlə yumorlu şairi bu janra müraciət üçün vadar edən məqamları açıqlayır: "Şairin satira və yumorunun hədəfi bəzən indi görkəmli alimlər olan professorlar Şirindil Ağaşanov (şairin kiçik qardaşı), akademik Teymur Kərimli, dostu Nizami, dostu Rəhim Əliyev, şairi müalicə edən həkim dostu Kəçəri olub. Əslində onların "tarixə" düşmələrinin səbəbi

özləri olublar. Onlar birləşib şairə ünvanlanan satirik və yumoristik "şeirlər" yazıblar. Hüseyin Kürdoğlu da cavablarını artıqlaması ilə verib. Onlar şairə "sataşmaqla" tarixi bir həqiqəti unudublar. Unudublar ki, şaha, şirə, şairə toxunmaq olmaz. Şah nəslinin kökünü kəsər, şir sənə parçalayır, şair isə ömürlük sənə bədnam edər. Şairin "Uç dost" şeirində olduğu kimi:

Nizko coşur: Mən azəri türkiyəm,
Xilaskarım, pənahımdır Türkiyəm.
Düşmənləri yonub təkən kərkiyəm,
Bax belədir yurdumuzun üç əri:
Nizko, Şirko, bir də həkim Kəçəri.
Sakitləşib fəlsəfəyə keçillər,
Yenə araq gətirdillər, içillər.
Yamanları alaqlı kimi biçillər,
Nizko söyür çox lotunu, laçəri,
Çəpik çalır Şirko ilə Kəçəri.

Şairin siyasi motivli həvcləri, hadisələrə vaxtında müdaxilə etməsi güclüdür". (Qəzənfər Paşayev, "Hüseyin Kürdoğlunun poetik dünyası", Bakı 2017). Tədqiqatçı müəllif şairin beynəlxalq terroru, erməni faşizmini, falabaxanları, baxıcıları (həttə onlara müraciət edənləri) satira atəşinə tutan çox sərast əsərləri var. Professor "Baxdır" rədifli qoşmanı oxucuların diqqətinə təsədüfi çatdırır:

Aman Allah, gör nə günə qalmışq,
Alim, şair gedir fala baxdır.
Fəlsəflər falçılıqdan söz açıq.
Eləsi var, kora, lala baxdır.

Tələ qurub ayaq altı eşənklər,
El malını yeyib-yeyib şişənklər.
Vaxtı dönüb uca taxtdan düşənklər,
Fal açıdır, istiqbal baxdır.

Yol uzundur dünyanın düz vaxtına,
Yalan çıxır hökəmlərin taxtına,
Ana var ki, itkin oğul baxtına,
Ana var ki, cah-calala baxdır.

Professor Qəzənfər Paşayev şairin hərbə-zorbalıq, nəsihətəməz şeirləri, ithafları və bir də uşaq şeirləri haqqında da geniş söhbət açır, bu sahələrdə də şairin yaradıcılıq məziyyətlərini dair maraqlı mülahizələr söyləyir. İnanmaq olar ki, monografiya şairin gələcək tədqiqatçıları üçün əsas istinad və mənbə olacaqdır.

Yazdığım kitabla mənsub olduğu yurdun və etnosun (türk-azəri) bağrından qopmuş bir şairin - Hüseyin Kürdoğlunun mədəniyyətinə daha bir yol açmaq istədim. İnsanların Hüseyin Kürdoğluna ələməni bu yolun çoxlu çıxırları, çəhliləri var. Birinci ələ

şairin özünün nəşr olunmuş kitabları. Düşünürəm ki, etibarlı mənbədən ustadın nəşr olunmuş kitablarının siyahısı xronoloji ardıcılıqla təqdim olunarsa, oxuculara bir çox məsələləri aydınlatmaq baxımından faydalı olardı. Professor Qəzənfər Paşayev məlum kitabı çox etibarlı mənbədir. Siyahı həmin kitabdan təqdim edilir:

1. Səhar nəğmələri. "Azərbaycan", 1963, 40 səh.
2. Yurdumu gözə-gözə. "Gənclik", 1968, 48 səh.
3. Müasir kürd şairi Abdulla Qoranın poeziyası (monografiya). Bakı, "Elm", 1969, 135 səh.
4. Qaya çiçəkləri. "Gənclik", 1970, 68 səh.
5. Doğma diyarım. "Gənclik", 1973, 80 səh.
6. Müasir kürd şairi Abdulla Qoranın poeziyası (ərəbcə). Bağdad, 1975, 196 səh.
7. Çiçək təbəssümü. "Gənclik", 1975, 120 səh.

8. Ata yurdum. "Yazıçı", 1978, 112 səh.
9. Dördtelli durnam. "Gənclik", 1979, 92 səh.
10. Toy karvanı. "Yazıçı", 1981, 96 səh.
11. Durna səsi. "Yazıçı", 1985, 144 səh.
12. Qızıllar dağa çıxdı (uşaq şeirləri). "Gənclik", 1986, 36 səh.
13. Bu dünya bir karvan yolu. "Yazıçı", 1989, 184 səh.
14. Mən bir bayatı. "Gənclik", 1992, 224 səh.
15. Sarı Aşıq. Seçmə bayatılar. "Sabah", 1993, 120 səh.
16. Yaralı torpağım, yaralı sevgim (şeirlər və poema). "Sabah", 1997, 248 səh.
17. Tovuzum mənim, oğuzum mənim (poema Q.Paşayevə həsr olunub). "Elm", 1998, 108 səh.
18. Ziyalımlız-ziyalımlız. "Ozan", 1999, 100 səh.
19. Hər şahid bir nəğmədir. "Ozan", 1999, 124 səh.
20. İmanə-dinə gəldim. "Elm", 1999, 108 səh.
21. Yurtdən qurtulmuş sözün. "Sabah", 2005, 308 səh.
22. Sənə köniylə bağladım. "Sabah", 2009, 100 səh.
23. Aytənin nəğmələri. "Sabah", 2009, 172 səh.
24. Seçilmiş əsərləri. I cild. "Sabah", 201, 452 səh.
25. Seçilmiş əsərləri. II cild. "Sabah", 2011, 508 səh.
26. Seçilmiş əsərləri (Səylamağa), Təskent, "Muntəz" nəşr., 2014, 100 səh.

Hüseyin Kürdoğluya həsr olunmuş kitablar

1. Bir şeir bulduğudum (H.Kürdoğlu haqqında -məqalələr, xatirələr, şeirlər). Bakı, "Sabah", 2005, 364 səh.
 2. Əpəş Vəliyev. Müasir Azərbaycan poeziyasında folklor motivləri (H.Kürdoğlunun yaradıcılığı əsasında). Bakı, "Elm və təhsil", 2015, 168 səh.
 3. Qəzənfər Paşayev. Hüseyin Kürdoğlunun poetik dünyası monografiya. Bakı, "Sabah" nəşriyyatı, 2017, 288 səh.
 4. Əli Rza Xələfli. "Bir ayrılıq odu var..." (poema və ədəbi publisistika). Bakı, 2017, 304 səh.
- "Hüseyin Kürdoğluya həsr olunmuş kitablar" siyahısına isə yalnız iki kitabın adını əlavə etdim. Birinin professorun öz kitabının adını, birini də artıq bitirməkdə olduğum "Bir ayrılıq odu var..." əsərimin adını.
- Hüseyin Kürdoğlu Laçının Əhmədli köndündə doğulub böyüdü. Heç 2003-cü ilin iyul ayını da onun cismən ölüm tarixi kimi yazmağa da ehtiyac görmürəm.

Qəzənfər müəllim deyir ki, zaman o qədər sürətli ki, dostların sədəqətini yoxlamağa vaxt yoxdur. Vaxt özü yoxdur. Və bizə deyir ki, kim kimdir. Görkəmli şairimiz - cismani həyatı gözəlil-

məz faciə ilə sonlanmış Hüseyin Kürdoğlunun kimliyindən danışan bizim Qəzənfər müəllimin kimliyini də ələ zaman deyir.

Professor həqiqəti demək cəsarətini gücünü indi də qoruyub saxlayıb: Tədqiqatçı Yeganə İsmayilovanın əsəri ilə bağlı qənaətini açıqlayır: «Ədəbi düşüncə postmodernizmi ələ eksperiment olaraq qəbul edirik».

Poeziyamızda Qəzənfər Paşayev obrazı ən müxtəlif tərəflərdən yazıya gətirilib. Və bu sırada ilkinlik, əlbəttə, Hüseyin Kürdoğlunun qismətinə düşüb. Yəni bir şair olaraq ustad onun poetik obrazını birinci olaraq qavrayıb və «Tovuzum mənim, oğuzum mənim» poemasını da ona - təbiiyyətinə, həyatına və şəxsiyyətinə həsr edib.

Bir sözlə, poetik təfəkkürümüzdə onun kifayət qədər dolğun yeri var. Bu yazını başa vərəkən ikən - yolun sonuna çatmaq məqamında yazıya gəlmiş şeirim də poetik qəlibə salınmış duyğularımdır. Yol üstündə bir dəvə - Qəzənfər Paşa ilə mənim atüstü görüşümdür.

Müdiri aciz görəsə, sənər Qəzənfər Paşa,
Yer bilməyən nədanı qınar Qəzənfər Paşa.
Yalanı məntiqində yənər Qəzənfər Paşa,
Söz öndündə mardana dınar Qəzənfər Paşa.
Basılmayan səngərdi, hünər Qəzənfər Paşa.

Türkün Kərkük epusu boyuna qismət olub,
Qüruru görkəminə, boyuna qismət olub,
Paşalıq əzəldən soyuna qismət olub,
Arastəsi baxtına, toyuna qismət olub,
Həyatda yenilməyən bir ar Qəzənfər Paşa.

Yalanı ustalıqla sapa düzə birisi,
Vəcsizi tərif edər, çəka sözə birisi,
Çinadamı boş ola, lovğa gəzə birisi,
Allahın verdiyinə ağır büzə birisi,
Ürəyində ağırıyla gülər Qəzənfər Paşa.

Qarabağam - söyləməm eşidəcək nələni,
İnsanlıq bayraqdı cəm ələyər ələni,
Fəth etdiyi köniüller qazancının sələni,
Dara düşsə bir yazar, yerdə qalsə qələni,
Təcili yardım olub gələr Qəzənfər Paşa.

Cəbrayıl elindənəm, mən də Quraqdınliyəm,
Qarabağ yaralıdır, dərdi qara günliyəm,
Çağırəm, haray salam bilənləri ünlüyəm,
Kimsə Mahəmməd oğlu, bir-bir soram dınüyəm,
Düz Quraqlı kişini bilər Qəzənfər Paşa.

Zamanla ayaqlaş, vaxt gedir yüyür - deyəni,
Alın açıq olanı tarix də öyür - deyəni,
Çarxına əl aparsan bu fələk yeyir - deyəni,
Səksənə əl görsüb, doxsana buyur - deyəni,
Bir gün gələr yüzü də görər Qəzənfər Paşa.

Həqiqətə dayağı Allahın yamınacan,
Xələfliyə işıqı qiblənin yönünəcan,
Xislətini dəyişməz mələklək donunacan,
Dərvişdi yol üstündə dünyanı sonunacan,
Yeriylər, döndüm deməz, səfər Qəzənfər Paşa.

Zamanlar keçəcək, bir-birini əvəzləyən nəsillər gələcək. Hansısa bir baba, hansısa bir nəvə öz nəvələrinə böyük dostluq, sədəqətli dostlar haqqında bir nağıl danışacaq. Kim bilir, bəlkə, o nağıl bir şair və bir alimin dostluğundan bəhs edəcək. Nə bilmək olar, bəlkə, o nağılda böyük dostluq vəsf edən bir kimsənin - öz hücrəsində ömrünün 65-inə qədər qoyan Əli Rza Xələflinin də adı yada düşəcək.

Doğrunu aradım, düz yolu çəkdim,
Ustadlar evinə iz yolu çəkdim.
Xələfli sözünü işiq elədim
Könlümdən dünyaya söz yolu çəkdim.

Kimsəyə bənzəməz ələ könlüm
Bir ilan ağzıdır, ələ könlüm
Dərdi bazar açıb həsrət içində
Əzəldən ağırını ələ könlüm.

İhlisin nəfəsi təngiyər bir gün,
Tufanlar, boranlar səngiyər bir gün,
Dünyada olsam da, olmasam da mən
Bitirər qovğam, cəngi, yer bir gün.

...Ruhumda bir karvan var, zaman boyu yol gedəcəyinə əminəm.

10.09.2017

(Davamı var)